

Yhteinen ääni kirjastoseurojen tulevaisuuden haasteena

Päivikki Karhula

Mitä lähitulevaisuuden haasteita on suomalaisilla kirjastoseuroilla? Pohdiskelua aiheesta kaivattiin hiljattain Library Trends –lehden tulossa olevaan numeroon. Oheinen artikkeli on toiminut pohjana englanninkieliselle versiolle.

Kirjastoseurojen työ kulkee käsi kädessä alan ajankohtaisten kysymysten kanssa, joissa erityistä tarvetta näyttää olevan kirjasto- ja tietotyön merkityksen osoittamiseen. Tärkeiksi teemoiksi ovat nousseet myös koulutus ja uudella tavalla verkostoituneen kirjastokentän mukanaan tuomat haasteet.

Vahvasti verkostoituneiden suomalaisten kirjastojen tuntumassa myös kirjastoseurat etsivät yhteistä säveltä. Yhteistoiminta avasi järjestöille uusia toimintamahdollisuuksia ja siihen vetävät myös monet käytännön tarpeet.

Verkostoitunut kirjastokenttä

Suomalainen kirjastokenttä on vankasti verkostoitunut. Yhteishankkeet ja –palvelut ovat tiivistäneet suomalaisten kirjastojen yhteistyötä erityisesti 2000-luvulla. Kansalliskirjaston tuella korkeakoulukirjastoille on luotu yhteistä infrastruktuuria, Funet-verkon, kirjastojärjestelmän (Voyager), tiedonhakuportaalin (Metalib), elektronisten dokumenttien hallinta- ja säilytysjärjestelmän (Encompass) sekä elektronisten aineistojen hankintakonsortion (FinElib) puitteissa. Yleisten kirjastojen puolella verkostoitumisen keskipisteeksi on muodostunut yleisten kirjastojen yhteinen Kirjastot.fi –portaali.

Kansalliskirjaston rooli on viime vuosina ollut laajentumassa eri kirjastotyyppien yhteisten palvelujen tuottamiseen, vaikka konkreettisia täsmennyksiä kirjastoverkon kattavuuden, yhteistyön tason ja peruspalvelujen osalta vielä hiotaan Kansalliskirjasto 2005 -työryhmässä. Tämä on edelleen vahvistamassa verkostoitumista. Keskushallinnon osalta kirjastot kaipaisivat kuitenkin vielä yhtenäisen infrastruktuurin, rahoituksen ja ohjauksen vahvistumista, sillä Opetusministeriössä yleisten kirjastojen ja korkeakoulukirjastojen asioita on käsitelty eri osastoilla.

Yhteishankkeet ja konsortiot ovat tuoneet mukanaan myös uusia vaikuttajaryhmiä, sillä liittyminen erilaisiin hankkeisiin on edellyttänyt kirjastosektorien järjestäytymistä uudella tavalla. Uusiksi vaikuttajaryhmiksi ovat nousseet eri kirjastosektoreiden neuvostot: yliopistokirjastojen neuvosto (1996), yleisten kirjastojen neuvosto (2003) ja erikoiskirjastojen neuvosto (2003). Neuvostot ovat tähän mennessä mm. laatineet selvityksiä, kannanottoja ja aloitteita, käynnistäneet yhteishankkeita sekä edustaneet kirjastoja erilaisissa kansallisissa työryhmissä ja hankkeissa.

Kun kirjastoseurat ovat perinteisesti toimineet erityyppisten kirjastojen edunvalvojina ja tarjonneet foorumin ammatillisten kysymysten pohdinnalle, luovat hankkeiden ympärille syntyneet kiinteät verkostot sekä uudet vaikuttajaryhmät uudenlaisia kehyksiä myös järjestöjen toiminnalle. Esimerkiksi monet työmenetelmiin ja kirjastotyön eri osa-alueisiin liittyvät kysymykset voivat kanavoitua verkostojen sisäiseksi keskusteluksi.

Kirjastoseurat etsivät sateenvarjon suoja

Suomen kirjastomaailmaan mahtuu neljä kirjastoseuraa. Omat seurat on perustettu yleisten (1910), tieteellisten (1929) ja suomenruotsalaisten kirjastojen (1938) sekä tietopalveluiden ammattilaisille (1947).

Myös kirjastoseuroilla on paineita tiiviimpään keskinäiseen yhteistyöhön. Resurssipula on yhdistyksissä jatkuvan keskustelun aihe. Pääsääntöisesti yhdistykset rahoittavat toimintansa jäsenmaksuin ja julkisella rahoitustuella, jota saadaan mm. opetusministeriöltä ja Raha-automaattiyhdistykseltä. Synergiaetuja voisi löytyä esimerkiksi toimitilojen, henkilöstön ja toiminnan yhdistävistä ratkaisuista. Voimavarojen yhdistäminen antaisi toiminnan suuntaamiseen uusia mahdollisuuksia.

Innostus vapaaehtoistyöhön, johon järjestötoiminta on perustunut, on hiljaa hiipunut. Erityisesti nuorempien ammattilaisten kiinnostuksen väheneminen on ymmärrettävääkin. Työelämän vaatimukset ovat tiukentuneet ja työn vaatima aika on lisääntynyt. Jotta yhdistystoiminta houkuttelisi, sen tulisi tarjota lisäarvoa ja voida ainakin osin sijoittua normaaliin työaikaan.

Kirjastoseurojen rooli kaipaa myös täsmentämistä. Seurat ovat perinteisesti tarjonneet ammatti-identiteettiä, ammatillista kehitystä ja verkostoitumista tukevan yhteisön. Alueellisten ja kansallisten yhteispalveluiden ja –hankkeiden oheen kehittyi kuitenkin uudenlaisia ammatillisia verkostoja. Kehityskulku haastaa samalla kirjastoseuroja tarttumaan hankkeiden ulkopuolisiin, alan yhteisiin ja laajempiin näkemyksellisiin kysymyksiin.

Kirjastoseurojen neuvottelukunta yhdistää seuroja

Yhteistyön tiivistämiseksi kirjastoseurat perustivat yhdessä kesällä 2004 Kirjastoseurojen neuvottelukunnan, jonka tavoitteena on löytää keinoja seurojen yhteistyön kehittämiseen ja mahdollisen kattojärjestön luomiseen. Yhteistoiminnalle on myös haluttu etsiä konkreettisesti toimivia ideoita ja malleja. Tätä varten yhdistykset vierailivat toukokuussa Lontoossa tutustuen brittiläisten kirjastoseurojen kattojärjestön, CILIPin toimintaan.

Yhteisellä äänellä on merkitystä alan kansallisen vaikuttamisen kannalta. Neuvottelukunta on esimerkiksi tehnyt aloitteen Opetusministeriölle kirjastoalan eri sektoreiden välisen yhteistyön vahvistamiseksi keskushallinnossa. Ministeriössä onkin parhaillaan perusteilla yhteistyöryhmä.

Kirjastoseurojen yhteistyö on myös tiivistänyt rivejä kansainvälisessä toiminnassa. Seuroilla on esimerkiksi sopimus siitä, että suomalaiset yhdistykset asettuvat yhteisen ehdokkaan taakse kirjastoseurojen eurooppalaisen kattojärjestön, EBLIDA:n hallituksen jäseniä valittaessa.

Kirjastoseurojen kansainvälisessä yhteistyössä erityinen rooli on Pohjoismailla ja Baltian mailla. Yhteistyösuhteisiin on yleisempiäkin maita yhdistäviä tekijöitä, kuten läheisyys, kieli ja yhteinen historiallinen tausta. Nordic-Baltic Library Meeting on koonnut yhteen pohjoismaisia ja baltialaisia kirjastoalan vaikuttajia. Pohjoismaisilla tieteellisillä kirjastoseuroilla on myös yhteinen kattojärjestö, NVBF. Siinä Suomi toimii tällä hetkellä puheenjohtajanaan.

Koulutus ja työn arviointi haasteina

Ammatillisen kehityksen tukemisessa on uusia haasteita. Moniammatillisuus laajentaa toimenkuvia ja koulutustarjontaa on yhä enemmän saatavilla. Koulutusta järjestettäessä

on tarkemmin harkittava, mihin kannattaa panostaa ja voisiko koulutuksen toteuttaa yhteistyössä.

Kirjastotyön merkityksen ja vaikutuksen arviointiin on tarvetta eri kirjastosektoreilla. Kiristyneessä kuntataloudessa ja yritysten välisessä kilpailussa kirjasto- ja tietopalvelujen arvo vaatii perusteluja. Tuloksellisuuden mittaaminen ja benchmarking tekevät tuloaan myös ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen piiriin. Menetelmiä ja mittareita tarvitaan, samoin kuin periaatteellisempaa pohdintaa uusiutuvasta työkentästä. Arviointi- ja laatutyön tueksi on Suomen kirjastoseurassa, Suomen tieteellisessä kirjastoseurassa ja Tietoasiantuntijat ry:ssä perustettu työryhmiä tai hankkeita.

Suomen kirjastoseura

- perustettu 1910
- n. 2 100 jäsentä
- puheenjohtaja: Tarja Cronberg,
- toiminnanjohtaja: Sinikka Sipilä
- toiminta
  - työryhmät
  - koulutustapahtumat, hankkeet ja kampanjat
  - Kirjastolehti -julkaisu
  - kirjastojen roolin edistäminen, vaikuttaminen
- yleiset kirjastot:
  - 987 yleistä kirjastoa
  - 19 maakuntakirjastoa
- yhdistyksen tiedot verkossa: kirjastoseura.kaapeli.fi

Yleisten kirjastojen verkosto on jo kirjastolakiin perustuen kaikki kunnat kattava. Kirjastojen keskeinen ongelma on kuitenkin kiristynyt kuntatalous. Erityisesti pienten kuntien mahdollisuudet tuottaa asukkailleen palveluja ovat viime vuosina vaikeutuneet.

Ratkaisuja on etsitty kuntien ja kirjastojen välisestä alueellisesta yhteistyöstä: yhteisistä kirjastoista tai erilaisista yhteistoimintamuodoista kirjastojen välille. Arviolta 70 % yleisistä kirjastoista kuuluu jonkinlaiseen kirjastokimppaan tai alueelliseen kirjastojen väliseen verkostoon.

Verkostoitumisen uutena haasteena on kansallisten ja alueellisten yhteistyöverkostojen hyötyjen kanavoiminen paikalliselle asiakkaalle. Yleisten kirjastojen tavoitteissa on erilaiset aineistot yhdistävä hybridikirjasto. Pienten kirjastojen kohdalla suuri kysymys onkin, miten luodaan toimivat mittasuhteet elektronisten ja painettujen aineistojen sekä yleisten ja paikallisten palvelujen käytölle.

Nykyisen koulutuksen ja työssä tarvittavien taitojen ristiriita näyttää kuumalta kysymykseltä, johon teknologioiden, työmenetelmien ja sisältöjen nopea kehitys tuo lisää paineita. Yleisen ammatillisen osaamiseen, tarvittavien erityistaitojen sisällöstä ja koulutusmalleista on käyty vilkasta keskustelua kirjastolehden keskusteluryhmässä. Keskustelujen vaikuttamana Suomen kirjastoseuraan on perustettu mm. sisällöllistä osaamista tukeva Fiktio-työryhmän. Kirjastojen arviointityötä tukee puolestaan mittarityöryhmä.

Suomen tieteellinen kirjastoseura

- perustettu 1929
- n. 700 jäsentä
- puheenjohtaja: Tuula Ruhanen
- toiminta:

- työryhmät
- koulutustapahtumat ja seminaarit
- Signum -julkaisu
- tieteellisten kirjastojen roolin edistäminen, vaikuttaminen
- tieteelliset kirjastot
  - 20 yliopistojen kirjastot
  - 29 ammattikorkeakoulukirjastot
  - n. 35 tutkimusyksiköiden kirjastoa
- yhdistyksen tiedot verkossa: pro.tsv.fi/stks/

Tieteellinen kirjastoseura kokoaa yhteen tieteelliset kirjastot eri sektoreilta. Työryhmät, koulutus- tilaisuudet ja Signum-lehti yhdistävät jäsenistöä.

Tieteellisten kirjastojen hankepohjainen verkostoituminen on vahvistunut, mutta kansallisten yhteishankkeiden piiriin ovat päässeet ensisijaisesti korkeakoulut. Samalla tutkimusyksiköiden ja julkishallinnon laitosten kirjastot ovat kokeneet jääneensä kehityksessä jälkeen. Suomen tieteellisen kirjastoseuran erikoiskirjastojen työryhmä on paikannut tätä aukkoa tarjoamalla erikoiskirjastoille keskustelun- ja yhteistyön foorumin. Työryhmä on saanut suosiota ja kokouksissa on usein paikalla useampia kymmeniä osallistujia.

Kirjastojen työn arviointi on tullut myös tieteellisille kirjastoille ajankohtaiseksi. STKS:n laatutyöryhmän panos on ollut näkyvä kirjastojen laatuun, mittaamiseen ja työn arviointiin liittyvien teemojen esille nostajana koulutustilaisuuksissa ja julkaisuissa. Seuralla on myös aktiivinen kansainvälinen työryhmä, joka on järjestänyt kansainvälisiä seminaareja mm. ontologioista ja sisällönkuvailusta (2004).

Tietoasiantuntijat ry

- perustettu 1947
- n. 900 jäsentä
- puheenjohtaja: Silja Rekomaa
- toiminta:
  - työryhmät, jaostot
  - koulutustapahtumat ja vierailut
  - Tietoasiantuntija -julkaisu
  - Tietopäivät –tapahtuma vuosittainen
  - tietotyön roolin edistäminen, vaikuttaminen
- jäsenistön tausta:
  - yritysten, yhteisöjen ja julkishallinnon tietopalvelut, itsenäiset konsultit
- yhdistyksen tiedot: www.tietoasiantuntijat.fi

Tietoasiantuntijat ry on eri tietoammateissa toimivien asiantuntijoiden yhdistys. Viimeisten kymmenen vuoden aikana tietopalvelutyö on laajentunut perinteisestä tiedonhausta tietokonsultin, informaatioinfrastruktuurin rakentajan ja analyttikon toimenkuvan suuntaan. Työssä korostuu yhä enemmän tiedonhallinnan kokonaisuus. Tämän kehityksen johdosta yhdistys vaihtoi vuonna 2004 nimensä Tietopalveluseurasta Tietoasiantuntijat ry:ksi.

Yhdistyksessä on jäseniä noin 900. Jäsenistö edustaa noin 200 eri ammattinimikettä, joista yleisimmät ovat informaattikko, tietopalvelupäällikkö, suunnittelija, analyttikko, kirjastonhoitaja, kirjastonjohtaja, tutkija ja ylitarkastaja.

Yhdistys tukee verkostoitumista ja ammattitaidon kehittämistä koulutustilaisuuksien, työryhmien ja jäsenlehden avulla. Keskustelutilaisuudet, matkat ja vierailut laajentavat

alan tuntemusta ja antavat mahdollisuuden erilaisten työskentelytapojen vertailuun. Traditioksi jo yli 30-vuoden ajan ovat muodostuneet vuosittain järjestettävät Tietopäivät.

Tietoasiantuntijat-yhdistys on mukana kesäkuussa 2005 aloitetussa pohjoismaisten järjestöjen yhteistutkimuksessa, jonka tavoitteena on kartoittaa tietopalvelujen tilaa, organisointia ja toimintatapoja sekä tulevaisuuden osaamistarpeita suurissa pohjoismaisissa yrityksissä.

Finlands svenska biblioteksörening

- perustettu 1938/1982
- n. 300 jäsentä
- puheenjohtaja: Ringa Sandelin
- toiminta:
  - hankkeisiin, koulutukseen ja tutkimukseen liittyvät aloitteet
  - vuosittainen konferenssi (Årskonferens), koulutustapahtumia
  - yhteistyöhankkeet (esim. Allärs –tesaurus)
  - Bibban -julkaisu
  - kirjastojen roolin edistäminen, vaikuttaminen
- suomenruotsalaiset kirjastot:
  - kaksikielisissä kunnissa - 62
  - ruotsinkielisissä kunnissa - 9
- yhdistyksen tiedot verkossa Biblioteksbranschen –osiossa verkkosivulla www.biblioteken.fi/

Finlands svenska biblioteksörening toimii suomenruotsalaisten kirjastojen yhdyssiteenä ja suomenruotsalaisen kulttuurin ja identiteetin tukijana. Yhdistys valvoo myös suomenruotsalaisen väestöryhmän etuja laatimalla mm. hankkeisiin, koulutukseen ja tutkimukseen liittyviä aloitteita. Yhdistys julkaisee Bibban-lehteä.

Jäsenistö edustaa erityyppisiä kirjastoja, mutta on jakautunut kahteen alueelliseen jaostoon: Etelä-Suomen ja Pohjanmaan jaostoon. Tämä on luontevaa, sillä suomenruotsalainen vähemmistö edustaa Suomessa n. 6 % väestöryhmää, joka asuttaa lähinnä Länsi- ja Etelä-Suomen rannikkoalueita.

Yhdistyksen jäsentapaamisen kannalta keskeinen on vuosittain järjestettävä kokous (Årskonferens). Yhdistyksen tukemia hankkeita ovat esimerkiksi Allärs-tesaurus, joka on liitetty Yleiseen suomalaiseen asiasanastoon. Lisäksi yhdistys on tukenut suomenruotsalaisten koulujen välistä koulukirjastoyhteistyötä.

Päivikki Karhula, johtava tietoasiantuntija, Eduskunnan kirjasto
email. paivikki.karhula@eduskunta.fi